

(*Serm.* 1, 66.20), Pere el Cerimoniós (*Cròn.*, 344), Ausiàs (CXII), JoMartorell, JRoig (16217) etc., i ja l'hem vista en Jaume I i en les *Homilies*. D'altra banda trobem *pera*, certament, en una munió de NLL; ja p. ex., *Peramola* en un doc. del S. XII i un altre de 1230-50, PPujol, *DocVgUrg.*, 6.1, 12.1; *Peràl(a)va*, a. 1242.¹

O és arcaic: «Vosaltres volets que-l fíira? / e vejam si-l pendrà ira; / yo li daré ab una *péra* / e après veurem què farà», *Set Savis*, v. 2085; *péra* generalment en les *VidesR* (f° 23, 45 etc.); «és esvaiment, si forciument --- entrarà en casa --- d'algú, o-y gitarà *péra* ne colteyl ne negun llynatge d'armes», «*péra* preciosa», *CostTort.* (Ol., 436, 57); *Gesta Comitum* x, 14 (ms. de 1345); predominant en la major part dels mss. lullians (p. ex. *Do. Pu.*, ed. Gili, pp. 37, 165, 227, 275, 281, *péres precioses* p. 176; *NCl.* III, 36.55); «maestres de *péra* e de caus ni de terra», Perpinyà 1311 (*RLR* XXIX, 55); doc. de c. a Barcelona de 1321 (*BABL* VI, 98). En la *Questa* de Reixac «dur con a *péra*», «una crèu de *péra*» (50.18, 43.38, també 26, 27, 51.18; però allí mateix *pedra* 50.28, 50.34, 51.19, 51.20, 51.28).

En fi, dialectalment, es nota, que aquesta forma arcaica persisteix fins més tard en el Ross. («una serra per serrar *péres*, ab dos manilles» a. 1399, *InuLC*); i Mall.: «un palau molt alt, morat, / de torres enviroinat / --- / d'un gran vall és vallejat, / e tot de *péra* picada / és construït e fundat», Turmeda (*Div. Mall. NCl.*, p. 104).

Fins modernament sembla haver mantingut algun valor apellatiu aquesta forma en alguns punts extrems. A les Senyes del Cap de Creus del patró B. Batlle (1882-95) el nom d'una penya costera vacilla entre *La Pedra Negra* i *La Pera Negra*. A Viacamp (Baixa Ribagorça) m'anomenen *Ten-ti-pera* una gran llosa que es veu primparada a la carena d'un serrat (1957): és a dir: «Ten-te, pedra!»

En zones extremes, i sobretot en el període inicial de la història de la llengua també hi va haver la forma *peira*, resultant del tractament dialectal de -TR- com a -ÏR- (per al qual veg. *LleuresC.*, 183-189, i *VidesR* I, 7, § 8b). Així ho veiem en algunes obres de Lluïl (*Gentil*, 55, 70, 153, 160), i això tingué especial importància en el derivat *pedró/peiró* (infra), coincidint amb el fet observat en molts casos que aquest tractament es produí particularment abans de l'accent. La toponímia ens en ha conservat testimonis una mica pertot, i més que enlloc a les altes valls de Ribag. i Pall., p. ex. *Pivalta* (< *Peira Alta*) i *Pilarada* (< *peira Lada*) a Dorve; *Sapeira* i *Sopeira* a l'Alta Ribagorçana.² En el mot principal, això no resta modernament sinó en el Capcir: *la péira* 'coder o pedra d'esmlar la dallà' a Font-rabiosa, *péira par amulá*, i *las péiras* del cementiri, a Formiguera (on hi ha també el NL *La Péira Escrita*), 1960.

El timbre de la Ë, d'acord amb la norma general catalana, és é en tots cinc dominis dialectals (salvant la neutralització de é i ê a la major part del Ross. i alguns punts costers del Penedès, que pot produir oca-

sionalment l'efecte acústic d'una e oberta; quasi cap de les excepcions que hi vol fer *AlcM* no és vàlida). Se n'exceptua només alguna petita zona d'altres valls pirinenques (veg. per al Capcir, supra); veg. *EntreDL* II, 37, per a l'Alt Pallars-Ribag., on *pédra* es troba en unes valls sí i altres no: *pédra* 'grava (de la carretera)' a Tavascan, *píkez de pédra* 'gerres de l'oli' a Esterri de Cardós; *pédras* de fer paret de casa, i la sola del forn es fa de *pédra* a Àreu de V. Ferrera (1933-4); *pédras*, de nou, a Llaguarres (1957) i a les Viles de Turbó (1965).

La metàtesi *préda* és un fet extraordinari en català, inoït a Terra Ferma, extravagància pròpia de la pagesia de Mall., si bé allà fortament generalitzada (en la ruralia més pedregosa del món!): anotat pertot a les valls de Sòller (1953 ---), però també a molts altres pobles (Binissalem, Inca, Sineu, *BDLC* IV, 303) a Lluçmajor (infra), però estrany no sols al parlar urbà de la gent de Palma etc., car també brilla per l'absència en algunes altres zones rurals (p. ex. no en sento cap cas a Estellencs, Manacor, Felanitx, Campos, Santanyí), però sembla ser general dins el triangle Sòller-Alcúdia-Lluçmajor. És exagerat el qualificatiu de «molt vulgar» que vol aplicar-li *AlcM* car se sent també a pagesos d'aires i maneres molt correctes.

Entre les accs. especials límitem-nos a algunes: a) 'Calamarsa grossa'; ja en el S. XIII: «caïen *péres* --- tan grans com un ou», *VidesR* (267v1); «tan gran fum e tan gran pudor / no fo hanc vist en nuyl logar, / que il'aygua faï' alt saltar: / lamps, trons, *pera* e tempestats / faï' aquí, prou e assats», *Lleg. Rim. Sev.*, 688; «tribulant la terra per trons, lamps, aygues, fiblons, *pedres*, calabruixons e altres feredats moltes», Eiximenis (*Àngels* IV, § 45); «nevat --- *pedregada*: grandio; caure *pedra*: grandinare; dia o lloc en què cau *pedra* ---», OPou (*ThPu.*, 335). Més dades antigues etc. en *AlcM* II, § 2. «Aquella *péra* fon tan cruel que --- no lexà erba vert, ni arbres, que no-ls trencàs; e irencàs los lins e los ordis --- aquella *pedra* ---», *GSeira*, *Gènesi de Scr.*, 55.12.

N'hi ha documentació de tot el domini, antiga ja en el País Val. (Sant Vicent Ferrer I, 206), a les Illes (fins Eiv. «granizo», PzCabr.), és l'expressió més difosa i vulgar en cat. central, i cap al Nordoest fins a les darreres valls pirinenques: *pédra* Tor, Tavascan, Esterri de Cardós, *pédras* Farrera (1932-4), *pédra* i *pedregá* verb a les Viles de Turbó, i encara per l'Alt Aragó («*piédra*, más gordo que el *matacrapito*», Biel-sa, 1965).

b) Pedra d'esmlar la dallà: fins al cim dels Pirineus (Farrera, Vall de Cardós i Capcir, supra). c) *Pedra foguera*: és la denominació comuna, si bé en certs llocs prefereixen *pedra de foc* (val. etc.), també a les Illes, i molt general en el Princ. (fins als Pirineus *pédra fogé- ra*, *pédras fugéres* V. Ferrera, Farrera). d) *Mal de pedra* 'litiasi', ja S. XIII: «treballat de mal de *péra* --- gità la *péra* pixan ---», *VidesR* (= *vitio lapidis*, p. 562). e) *Pedres precioses* [Lluïl etc.] sovint en la variant arcaica: *peres precioses*, *Blanq.* (*NCl.* I, 220.13); «*peres precioses* o d'altres *peres*», doc. de Solsona, a. 1336